

اخلاق اسلامی

جلد سوم

(آداب اجتماعی ۱)

سرشناسه: مسعودی، عبدالهادی، ۱۳۴۳
عنوان: اخلاق اسلامی جلد سوم (آداب اجتماعی ۱)
تکرار نام پدیدآور: مسعود عبدالهادی
مشخصات نشر: قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه، ۱۳۹۵
مشخصات ظاهری: ۲۲۱ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۰-۴۷-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیا
پادداشت: کتابنامه: ص (۲۰۳) - ۲۰۷؛ همچنین بصورت زیرنویس
موضوع: اخلاق اسلامی
موضوع: اخلاق اجتماعی - جنبه های مذهبی - اسلام
موضوع: آداب معاشرت اسلامی
شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، دفتر تدوین متون درسی
شناسه افزوده: حوزه علمیه قم، مرکز مدیریت حوزه های علمیه
بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۳۳ الف ۵ م ۸ / ۲۴۷ BP
رده بندی: ۶۱ / ۲۹۷
شماره کتابخانه: ۳۹۸۹۱۷۷

اخلاق اسلامی

جلد سوم

...

عبدالهادی مسعودی

گروه علمی اخلاق

دفتر تدوین متون درسی

ناشر: مرکز مدیریت حوزه های علمیه

نوبت چاپ: اول - تابستان ۱۳۹۵

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰ تومان

...

همه حقوق محفوظ است.

انتشارات: ۳۷۷۴۸۳۸۳ - ۰۲۵

دفتر تدوین متون درسی حوزه های علمیه:

۰۲۵ - ۳۷۸۳۴۰۵۴

۰۲۵ - ۳۷۸۳۴۰۴۴

WWW.TMD.IR

مقدمه دفتر

در طول تاریخ تشیع، حوزه‌های علمیه متناسب با شرایط دوره‌های تاریخی، عهده‌دار فهم، تبلیغ و اجرای دین بوده و به نشر معارف اهل‌بیت (علیهم‌السلام) برای قلوب مشتاق و تشنگان حقیقت اهتمام داشته‌اند. بی‌تردید دستیابی به این هدف، نیازمند تربیت نیروهای متخصص و کارآمد است. از آن جا که «استاد»، «شاگرد» و «کتاب درسی» سه رکن مهم در هر نظام تعلیم و تربیت است، برنامه‌ریزی متناسب با اهداف و نیازهای هر دوره، نیازمند وجود اساتید توانمند و تدوین متون درسی متناسب با آن می‌باشد.

یکی از اقدامات قابل توجه در چند سال اخیر بازنگری در برنامه آموزشی حوزه‌های علمیه است. به این منظور برای آزرش هر یک از علوم حوزوی، توسط گروهی از صاحب‌نظران، اهداف و سرفصل‌های تنظیم می‌شود، و سپس دفتر تدوین متون درسی در راستای تحقق این برنامه جدید آموزشی، تلاش می‌کند با بهره‌گیری از میراث گذشتگان، علوم مختلف حوزوی را متناسب با مراحل آموزشی در قالب کتاب‌های به هم پیوسته درسی، تدوین و ارائه کند. یکی از این مجموعه کتاب‌ها، کتاب‌های اخلاق اسلامی است که برای مرحله شناخت^۱ آموزش دانش اخلاق اسلامی در نظر گرفته شده است. سومین ماده درسی از این مجموعه در یک مجلد، به بیان آداب اجتماعی اختصاص دارد.

امید است اساتید گرامی با ارائه نظرات سازنده خود، ما را در تدوین بهتر کتاب‌ها یاری نمایند و طلاب عزیز با استفاده از کتاب‌های برنامه جدید، به ارم‌آورد علم و تربیتی خود و ترویج معارف دینی بپردازند.

در اینجا فرصت را غنیمت می‌شماریم و از مؤلف محترم حبه الاسلام و المسلمین جناب آقای عبدالهادی مسعودی و از تمامی دست‌اندرکاران تدوین و تکمیل این اثر، به ویژه اساتید گرامی حبیب اسلام آقایان: مجتبی زارعی، هادی حسینخانی، محمد عالم زاده نوری، علی هدایتی و محمدحسین صاعد رازی قدردانی نموده و تلاش خالصانه آنان را ارج می‌نهم.

دفتر تدوین متون درسی حوزه‌های علمیه

۱. برخی از شاخصه‌های مرحله دوم در مقدمه بیان شده است.

سخنی با اساتید

آموزش اخلاق اسلامی که متکفل حوزه مهم و وسیعی از معارف دینی است، برای طلاب علوم اسلامی امری ضروری می‌باشد. در برنامه جدید حوزه علمیه، آموزش این دانش بصورت نظام‌مند و در سطح دومین مرحله آموزشی (شناخت) پیش‌بینی شده است. مرحله دوم، مرحله شناخت تفصیلی است یا به عبارتی رساندن طلاب به توانایی درک و فهم و تفسیر مفاهیم و آموزه‌های اخلاقی برای تشخیص فضائل از ذائل و دستیابی به ملاک‌های واضح و روشن در برخورد با رفتارهای اخلاقی است.

هدف از این مرحله، زمینه‌سازی جهت تخلق به اخلاق اسلامی و حل مسائل شخصی و اجتماعی در حوزه تربیت اخلاقی است. برخی از شاخصه‌های این مرحله عبارت است از:
الف. تعمیق درک مفاهیم و اصطلاحات اساسی و اشاره به مفاهیم و اصطلاحات فرعی علم اخلاق؛

ب. تعمیق درک قواعد و قضایای اساسی و اشاره به قضایای فرعی علم اخلاق؛
ج. بیان ساختار تفصیلی علم اخلاق و تحلیل روابط موجود بین عناصر و اجزای مباحث علم اخلاق؛

بیان مباحث اخلاقی در قالب سلسله مراحل آموزشی، زمینه را برای ورود به مباحث بالاتر و تخصصی فراهم می‌کند. سطح تخصصی اخلاق، با «یک‌کرد فقه اخلاقی، خود از شاخصه‌های خاصی برخوردار است که اعمال آن‌ها در این سطح، با دشواری‌های جدی روبرو است. در فقه آیات و روایات سه طیف اقدام صورت می‌پذیرد.

- استظهار: تفسیر متن با بهره‌گیری از قواعد ادبی و قواعد زبانی علم اصول؛

- تفریع: تطبیق مفاهیم و قواعد عام و کلی بر مصادیق و موارد؛

- تحلیل: کشف روابط و علل انتساب حکم به موضوعی خاص؛ به‌عنوان مثال در روایت،

بیان شده است که: «دَلِيلُ التَّفَكُّرِ الصَّمْتُ». فهم ظاهر این روایت چندان پیچیده نیست، ولی در اینکه چه نسبتی بین سکوت و شکل‌گیری فرایند تفکر وجود دارد نیاز به تحلیل است.

با وجود اختصاص این شاخصه‌ها به مراحل تخصصی، تلاش شده تا حد امکان، نکات روش شناختی به‌ویژه در اهتمام به سند روایات، تحلیل مفردات و تحلیل محتوا - در حد مرحله آموزشی «شناخت» - اعمال شود؛ البته در مرحله بعد به تدریج رویکرد تحلیلی بیشتر خواهد شد.

کتاب حاضر سومین کتاب از حلقات آموزش اخلاق و آداب اسلامی است که مطابق با سرفصل‌های مصوب نگاشته شده است. هرچند تبیین مطلوب موضوعات مهم و متنوع آداب اجتماعی، زمانی بیش از زمان اختصاص داده شده را می‌طلبد، ولی با توجه به اهمیت این مباحث، در نگارش این کتاب کوشش شده است تا مطالب اساسی در هر یک از آداب ذکر شده متناسب با همین زمان کوتاه بیان شود.

امید است این مجموعه، علاوه بر زمینه سازی مسیر اجتهاد در دانش اخلاق، بتواند با تبیین صحیح اخلاق اسلامی بر اساس کتاب اهل بیت (علیهم‌السلام)، زمینه را برای عمل به تعالیم ناب اخلاقی فراهم سازد و مشمول غایت خاص حضرت بقیه الله الاعظم (علیه‌السلام) قرار گیرد.

من الله التوفیق وعلیه التکلان

گروه اخلاق

فهرست مطالب

دفتر چهارم: آداب اجتماعی

۳	مباحث مقدماتی.....
۶	۱. تعریف معاشرت (درس اول).....
۶	۲. ضرورت و اهمیت معاشرت.....
۶	۱) حیات اجتماعی انسان.....
۷	۲) تأثیر و تأثر قابل فرد و اجتماع.....
۱۰	۳) پرهیز از گوشه‌نشینی و قهر.....
۱۳	۳. آثار و فواید معاشرت.....
۱۳	۱) شکوفایی انسان.....
۱۴	۲) نشاط روحی.....
۱۵	۳) استفاده از کمالات دیگران.....
۱۶	۴) شفاعت در آخرت.....
۱۹	فصل اول: آداب کلی و فراگیر معاشرت.....
۲۱	۱. تکریم و احترام (درس دوم).....
۲۳	۱) گشاده‌رویی.....
۲۵	۲) جا گشودن.....
۲۶	۳) ریشخند نکردن.....
۲۶	۲. خیرخواهی.....
۲۸	۳. احسان.....
۲۹	۱) گستره و اثر احسان.....
۳۰	۲) نیکی در برابر یدی.....
۳۵	۴. رعایت عرف اجتماعی (درس سوم).....
۳۹	۵. عزتمندی.....

۶. وقار	۴۲
۷. نقدپذیری، و پرهیز از کشمکش	۴۵
۸. پرهیز از نافرمانی آفریدگار (درس چهارم)	۴۹
۹. توجه به فرادست در کمالات معنوی و فرودست در دارایی های مادی	۵۱
۱۰. ارتباط با خوبان	۵۴
۱۱. اصلاحگری	۵۶
فصل دوم: دوستی و آداب	۶۱
۱. معنا، اهمیت و فواید دوستی (درس پنجم)	۶۳
۲. هدایت دوست	۶۵
۳. دوستی با دایره	۶۷
۴. ویژگی های دوست خوب	۶۸
۵. گزینش دوست	۷۰
۶. شیوه های آزمودن دوست، راسخ	۷۱
۷. حدود دوستی	۷۳
۸. آداب دوستی (درس ششم)	۷۵
۱) شناخت مقدماتی	۷۵
۲) اعلام دوستی	۷۶
۳) احترام به دوست	۷۶
۴) نصیحت و خیرخواهی	۷۷
۵) احوال پرسی، زیارت و عیادت	۷۹
۶) برآوردن نیاز	۸۱
۷) شاد کردن	۸۲
۸) مدارا، تحمل و بخشش	۸۴
۹) صداقت و یک رنگی (درس هفتم)	۸۷
۱۰) پرهیز از تملق و چاپلوسی	۸۸
۱۱) پرهیز از غیبت و بدگویی	۹۰
۱۲) رازداری	۹۱

.....	۹۲	(۱۳) خوش گمانی
.....	۹۴	(۱۴) پرهیز از تکلف
.....	۹۵	(۱۵) پرهیز از چشم دوختن به دارایی دوست
.....	۹۷	فصل سوم: تحیت و آداب آن
.....	۱۰۰	۱. اهمیت و ضرورت تحیت (درس هشتم)
.....	۱۰۰	۲. سلام کردن
.....	۱۰۰	۳. معنای اهمیت سلام
.....	۱۰۲	۴. آثار سلام کردن
.....	۱۰۲	۵. گونه های سلام کردن
.....	۱۰۹	۳. آداب سلام کردن (درس نهم)
.....	۱۰۹	۱. قصد قربت و کسب پاداش
.....	۱۰۹	۲. پیشی گرفتن در سلام
.....	۱۱۰	۳. ادب و فروتنی در سلام
.....	۱۱۲	۴. آشکارا سلام کردن
.....	۱۱۲	۵. به همه سلام کردن
.....	۱۱۷	۴. پاسخ سلام (درس دهم)
.....	۱۱۷	۱. اهمیت پاسخ سلام
.....	۱۱۸	۲. ادب پاسخ سلام
.....	۱۱۹	۳. پاسخ سلام غیر حضوری
.....	۱۲۰	۵. مصافحه
.....	۱۲۱	۱. آثار مصافحه
.....	۱۲۳	۲. آداب و کیفیت مصافحه
.....	۱۲۴	۳. احکام اختصاصی مصافحه
.....	۱۲۷	فصل چهارم: گفتگو و آداب آن
.....	۱۲۹	۱. مفهوم و گونه های گفتگو (درس یازدهم)
.....	۱۳۰	۲. اهمیت و آثار گفتگو

۱۳۳	۳. اصول سخن و گفتگو.....
۱۳۳	(۱) سنجیده گویی.....
۱۳۳	(۲) نیک‌گویی.....
۱۳۴	(۳) سخن سالم.....
۱۳۵	۴. آداب مربوط به محتوا.....
۱۳۵	(۱) استوار، عالمانه و مدلل بودن.....
۱۳۷	(۲) راستی و امانت‌داری.....
۱۳۸	(۳) مفید بودن.....
۱۳۸	(۴) پرهیز از گناه.....
۱۳۹	(۵) تناسب طلب و مخاطب.....
۱۴۳	۵. آداب سخن در هیئت گفتگو و ارائه سخن (درس دوازدهم).....
۱۴۳	(۱) کم‌گویی و نریزیدن.....
۱۴۵	(۲) شمرده‌گویی.....
۱۴۶	(۳) حرمت‌گذاری به مخاطب.....
۱۴۷	(۴) رعایت حق کلام مخاطب.....
۱۴۸	(۵) زیبایی سخن.....
۱۵۰	(۶) شیرینی سخن.....
۱۵۱	(۷) نرمی و لطافت سخن.....
۱۵۲	(۸) صراحت.....
۱۵۳	(۹) اعتدال صدا.....
۱۵۵	فصل پنجم: مشورت و شورا و آداب آن.....
۱۵۸	۱- مشورت و آداب آن (درس سیزدهم).....
۱۵۸	۱. ضرورت و اهمیت مشورت.....
۱۶۰	۲. فایده‌های مشورت.....
۱۶۰	(۱) هدایت و راهیابی.....
۱۶۱	(۲) پشیمان نشدن.....
۱۶۳	(۳) هلاک نشدن.....

۱۶۳	۳. ویژگی‌های مشاور.....
۱۶۴	(۱) ایمان و اعتقاد دینی.....
۱۶۴	(۲) عقل و خرد.....
۱۶۵	(۳) علم و تجربه.....
۱۶۷	۴. ویژگیهای اخلاقی مشاور (درس چهاردهم).....
۱۶۸	(۱) رازداری.....
۱۶۹	(۲) صداقت.....
۱۷۰	(۳) شجاعت.....
۱۷۱	(۴) سخاوت.....
۱۷۲	(۵) قناعت.....
۱۷۲	۵. آداب مشورت.....
۱۷۳	(۱) احراز شایستگی مشاور.....
۱۷۳	(۲) قصد بهره‌گیری.....
۱۷۴	(۳) اعتماد به مشاور.....
۱۷۴	(۴) ارائه اطلاعات مورد نیاز.....
۱۷۵	(۵) رعایت ادب و سپاسگزاری.....
۱۷۶	(۶) به کارگیری اندیشه.....
۱۷۶	(۷) توکل و استمداد از خداوند.....
۱۷۷	۶. آداب مشاور.....
۱۷۸	(۱) دغدغه حل مشکل.....
۱۷۸	(۲) وقت‌گذاری برای تشخیص صحیح.....
۱۷۹	(۳) همدلی و آرامش دادن.....
۱۸۱	۲- شورا و آداب آن (درس پانزدهم).....
۱۸۱	۱. تعریف شورا.....
۱۸۲	۲. اهمیت شورا.....
۱۸۴	۳. فواید و جایگاه شورا.....
۱۸۵	۴. آداب شورا.....

۱۸۶	۱) شایستگی اعضای شورا.....
۱۸۶	۲) مسئولیت پذیری اعضای شورا.....
۱۸۶	۳) شنیدن و بررسی نظرات دیگران.....
۱۸۷	۴) پرهیز از مباحث بیهوده و غیر مرتبط.....
۱۸۷	۵) احترام به تصمیم جمعی.....
۱۸۷	۶) تنظیم ساختار مناسب برای شورا.....
۱۸۹	فصل هشتم: نگاه کردن و آداب آن.....
۱۹۱	۱. تعریف (درس شانزدهم).....
۱۹۱	۲. اهمیت و اهداف.....
۱۹۳	۳. گونه های نگاه و آداب آن.....
۱۹۳	۱) نگاه به مؤمن.....
۱۹۵	۲) نگاه به عالم.....
۱۹۶	۳) نگاه به انسان های متقم.....
۱۹۷	۴) نگاه به والدین.....
۱۹۸	۵) نگاه به نامحرم.....
۲۰۰	۶) نگاه در جمع.....
۲۰۱	۷) نگاه به معصیت کاران.....